

***Випускники
Києво-Могилянської академії
та Батурин***

Гетьмани. Молитва за Україну. Скульптори Богдан та Микола Мазури, 2009 р.

З історією Києво-Могилянської академії пов'язано багато видатних імен. Києво-Могилянська академія була заснована на базі Київської братської школи в 1615 році.

Випускники та професори Києво-Могилянської академії відіграли важливу роль в освітньому та професійному житті України. Багато хто з козацької старшини та гетьманів Запорізького козацтва навчалися тут. До випускників, зокрема, належали Іван Мазепа, Пилип Орлик, Павло Полуботок, Іван Скоропадський та Іван Самойлович. Канцлер Російської імперії Олександр Безбородько походив з України та здобував освіту в Києво-Могилянській академії.

Академія довгий час була також важливою релігійною школою, звідси вийшли такі відомі християнські діячі як Стефан Яворський, Феофан Прокопович і Дмитро Ростовський. Протягом XVII-XVIII ст. Києво-Могилянська академія була колыскою культурного життя України та Російської імперії. В Академії формувалась генерація козацьких старшин, кадри провідної української верстви, в їх числі - писарі, обозні, судді, осавули, полковники, сотники, військові канцеляристи, бунчукові товариші, а також - правники, дипломати, перекладачі тощо. Києво-Могилянська академія дала немало освічених ієрархів - єпископів, митрополитів, архимандритів, духовних письменників.

В Академії формувалась історична наука. Літописці Роман Ракушка Романовський (Самовидець), Самійло Величко, Григорій Грабянка навчались в Академії. Їх "козацькі літописи" є прообразом сучасних історичних праць. Велична когорта випускників пов'язана саме з історією Батурина, гетьманською столицею.

Києво-Могилянська академія. Галан І.К.Офорт. 1991р.

Іван Самійлович Самойлович — гетьман Війська Запорозького, політичний та військовий діяч, реформатор.

Народився у сім'ї священика. Освіту здобув у Києво-Могилянській колегії. Оскільки мав гарну освіту то службу розпочав військовим писарем Красноколядинської сотні Прилуцького полку.

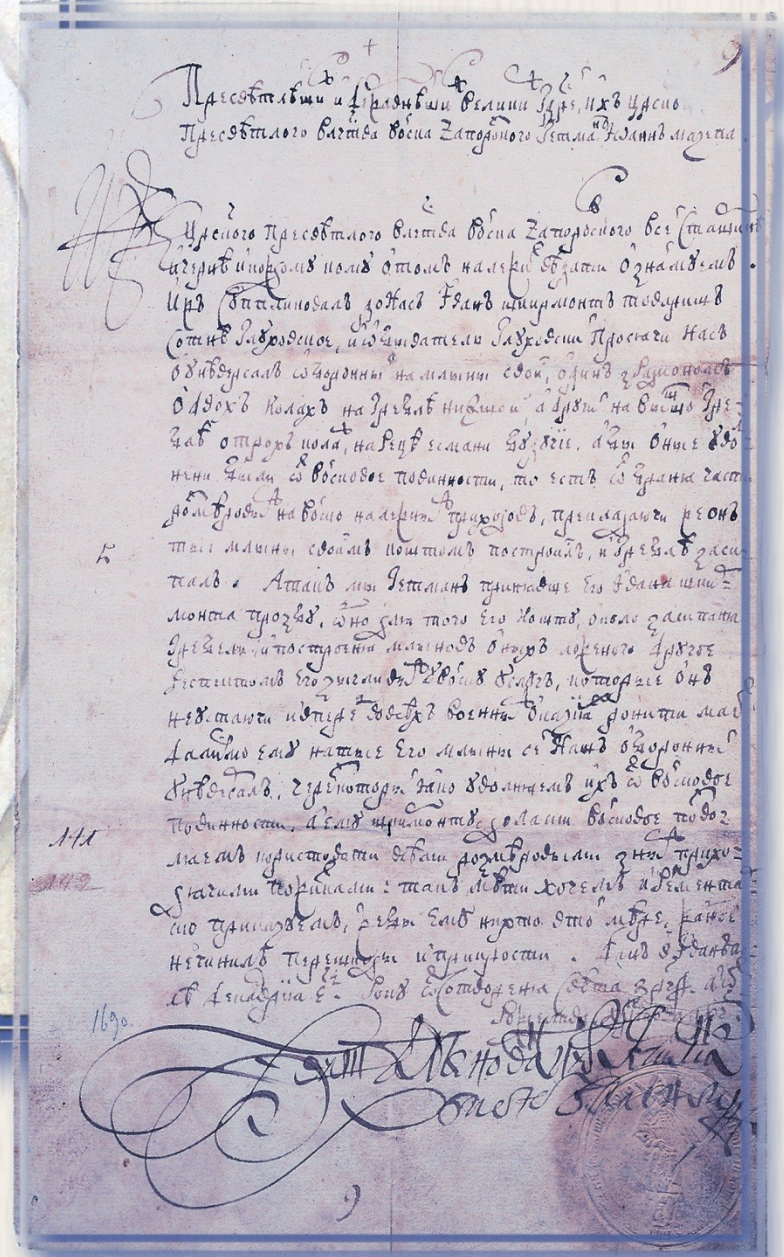
Брав участь у повстанні 1668 р. проти московської влади в Україні. Після загибелі гетьмана Івана Брюховецького приєднався до наказного гетьмана Дем'яна Многогрішного. У 1668–1669 рр. був наказним полковником та полковником чернігівським. 1669–1672 рр. — генеральний суддя. Брав участь у старшинській змові проти гетьмана Дем'яна Многогрішного. На старшинській раді в Козачій Діброві 17 червня 1672 р. обраний гетьманом. Прагнув об'єднати під своїм регіментом Лівобережну й Правобережну Україну, для чого проводив боротьбу проти правобережного гетьмана Петра Дорошенка. Керував козацьким військом під час Чигиринських походів 1677 і 1678 рр. Після невдалого спільного українсько-російського походу на Крим у 1687 звинувачений у «зраді Москві», скинутий з гетьманства, заарештований і відправлений на заслання до територій Західного Сибіру, де й помер.

Портрет гетьмана Івана Самойловича. Г. Васько. XIX ст.

Портрет гетьмана І.Мазепи з Літопису Самійла Величка

Іван Степанович Мазепа – видатний український державний і політичний діяч, гетьман України (1687 – 1709 рр.), народився 20 березня 1639 року в селі Мазепинці, неподалік Білої Церкви. Іван Мазепа був першим українським гетьманом, який незмінно тримав гетьманську булаву протягом майже 22 років. Цей період характеризувався значним економічним розвитком України-Гетьманщини, стабілізацією соціальної ситуації, піднесенням церковно-релігійного життя, освіти та культури.

З 1650 по 1656 роки Іван Мазепа навчався в Києво-Могилянському колегіумі. Його викладачами були найвідоміші вчені і релігійні діячі того часу – Інокентій Гізель, Лазар Баранович, Іоанікій Галятівський. Згідно з твердженнями літописця Самійла Величка майбутній гетьман України закінчив клас риторики. Іван Мазепа знав латинь, польську, німецьку, італійську, голландську, французьку, татарську та російську мови.

1669-1674 рр. Іван Мазепа перебуває на службі у гетьмана Петра Дорошенка. З 1674 року перебуває на службі у гетьмана І.Самойловича. З Батурином пов'язано тридцять років життя видатного українського гетьмана Івана Мазепи. 25 липня 1687 р. І. Мазепа обраний гетьманом на Коломацькій раді.

За 21 рік гетьманування Івана Мазепи Батурин перетворився на європейську столицю з величною архітектурою.

Значну увагу звертав І. Мазепа і на розвиток освіти на Україні. В своїй резиденції гетьман відкрив спеціальний навчальний заклад – канцелярський курінь, який був заснований при Генеральній військовій канцелярії і готував службовців для державних, адміністративно-судових органів Гетьманщини. До нього приймали випускників Києво-Могилянської колегії. Відмінників навчання приводили до присяги і вносили до списку військових канцеляристів.

В добу правління І. Мазепи процвітає культура, освіта та мистецтво в Україні. Коштом гетьмана було збудовано, відновлено та оздоблено 45 церковних споруд. Завдячуючи підтримці Івана Мазепи Києво-Могилянському колегіуму було надано статус академії.

1708 р. – після того, як московський цар Петро I порушив зобов'язання обороняти Україну, український гетьман Іван Мазепа разом з представниками козацької старшини приймає рішення – обрати протекцію шведського короля Карла XII і здобути державну незалежність України. 13(2) листопада 1708 р. – московські війська під командуванням князя Олександра Меншикова знищили гетьманський Батурин.

8 (27 червня) липня 1709 р. – Полтавська битва, одна з найважливіших битв у європейській історії. Переможцем у ній вийшов Петро I, у результаті чого провалилися плани Швеції підпорядкувати собі Північну Європу. Втікаючи після поразки в Полтавській битві від переслідування російської кінноти, І.Мазепа і Карл XII знайшли притулок у Османській імперії. Випробування останніх місяців підкосили літнього гетьмана. 21 вересня 1709 р. він помер у с.Варниці, відспівали його у присутності Карла XII та козацької старшини, потім тіло перевезли в м.Галац (Румунія) і поховали у древньому монастирі Святого Юрія.

Великий гетьман України помер, але в душах мільйонів однодумців він залишився нескореним символом боротьби за волю, за щасливе майбуття свого народу. “Ім'я славетного гетьмана Івана Мазепи вічно житиме безсмертною славою в пам'яті нашого народу, бо він хотів дати йому змогу розвинути у повній свободі всі його безмежні можливості. Нехай ні військо, ні народ не втратить надій! Наша справа справедлива, а справедлива справа в кінці завжди перемагає” (Пилип Орлик).

Гетьманський Будинок на території Цитаделі Батуринської фортеці

Іван Васильович Ломиковський — український державний та військовий діяч доби гетьмана Івана Мазепи. Генеральний осавул (1696-1707рр.) та генеральний обозний (1707-1709рр.) в уряді гетьмана Івана Мазепи. Один із лідерів Гетьманату Пилипа Орлика в екзилі.

Починав військову та державну кар'єру в Правобережній Україні. Навчався в Києво-Могилянській академії у 1660-х рр. З огляду на добру освіту та родинні зв'язки призначений Генеральним писарем в уряді гетьмана Правобережної України Михайла Ханенка. З 1677р. - складає присягу Лівобережному гетьману, де одразу отримує від гетьмана Івана Самойловича титул знатного військового товариша (1681р.), а після Коломацької ради, в якій він брав безпосередню участь, член Генерального суду (1688р.) в уряді гетьмана Івана Мазепи. Йому доручають зустріч московського посольства, а згодом він фактично керує апаратом адміністрації гетьмана, який часто відлучався до Московії. Після поразки в Полтавській битві, з 1709р. — в політичній еміграції на території Молдови (Бендерах, згодом у Яссах).

Мелентій Вуяхевич (світське ім'я – Михайло) – політичний діяч, архимандрит Києво-Печерської лаври. Закінчив шкільний курс у Києво-Могилянському колегіумі. Кілька років служив писарем у Лаврі. Протягом 1661–1663 рр. займав посаду генерального писаря при гетьмані Я.Сомку. Від 1668 року він генеральний писар у гетьмана П.Дорошенка. Після зречення П.Дорошенком гетьманства 1676р. перейшов на Лівобережжя, став значним військовим товаришем. В 1683 році обійняв посаду генерального судді, на якій перебував до початку 1691р.; 1687р. взяв участь у змові старшини проти І.Самойловича. Новий гетьман І.Мазепа надав йому значні маєтності, а від'їжджаючи до Москви (1689р.), залишив його наказним гетьманом. Належав до кола довірених людей гетьмана І.Мазепи. В 1690 році він був обраний архимандритом Києво-Печерської лаври.

*Троїцький собор в Батурині,
малюнок-реконструкція
Коваленко В. 2008р.*

*Портрет архимандрита Києво-
Печерської лаври Мелентія Вуяхевича.
Невідмий художник, XVIII ст.*

Самійло Васильович Величко — український козацько-старшинський літописець. С. Величко є автором першого систематичного викладу історії української козацької держави.

Народився у козацькій родині. Навчався в Києво-Могилянській колегії, де оволодів латинською, німецькою та польською мовами, з 1690 року, після успішного закінчення навчання, Самійла Величка скерували на посаду канцеляриста до генерального військового писаря Василя Кочубея.

На початку 1705 року уведений до складу Генеральної Військової Канцелярії. Брав участь у військових походах, зокрема на Правобережну Україну. Очевидно, і в Генеральному війську, і в канцелярії виконував секретні доручення, залучався до посольств гетьмана. Наприкінці 1708р. заарештований і ув'язнений як людина близька до І.Мазепи. Провів кілька років у неволі. З ув'язнення вийшов в 1715 році за сприяння сина В. Кочубея. Літописець учителював, займався літературною діяльністю.

Чимало відомостей черпав із великої колекції книг і манускриптів, що її збирав упродовж усього життя. До неї входили історичні хроніки, літописи, оригінальні документи, художні твори. Все це Самійло Величко використовував, працюючи над літописом, перший том якого датується 1720р. Останні роки життя провів у селі Жуки.

Титульна сторінка Літопису Самійла Величка

Пилип Степанович Орлик - український політичний, державний і військовий діяч, гетьман Війська Запорозького у вигнанні (1710–1742рр.), поет, публіцист. Представник шляхетського роду Орликів (чеського походження). Навчався у єзуїтському колегіумі у Вільні, згодом у Києво-Могилянській колегії, яку закінчив в 1694 році. Навчався відмінно, проявив талант ораторства і поезії, цікавився філософією і літературою, добре володів багатьма мовами.

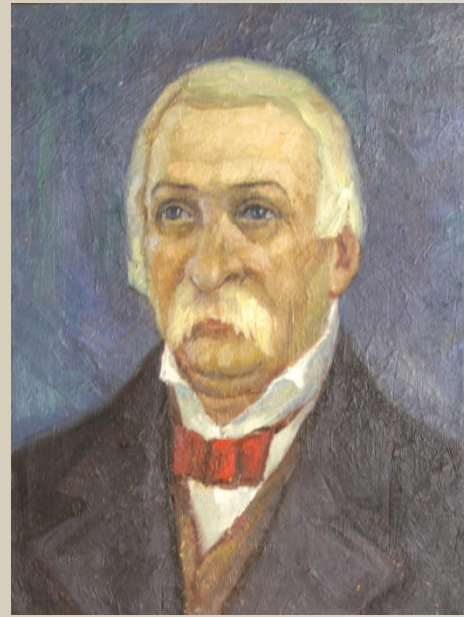
В 1700 році став старшим військовим канцеляристом і реєнтом Генеральної військової канцелярії Війська Запорозького в Батурині.

З 1706 року - генеральний писар і найдовіреніша особа Івана Мазепи. В 1708 році — взяв участь у виступі Івана Мазепи проти Петра I і перейшов на бік Карла XII. Після Полтавської битви емігрував в Османську імперію. 5 квітня 1710 р. П.Орлика обирають гетьманом України (у вигнанні). В 1710 р. П. Орлик складає «*Пакти й Конституції прав і вольностей Війська Запорозького*», укладає зі старшиною та запорожцями угоду — документ, який пізніше дістав назву Конституція Пилипа Орлика, яку вважають першою українською Конституцією, а також однією із перших конституцій у Європі.

Він не припиняв пошуки підтримки у різних європейських державах, неодноразово порушував питання про допомогу в справі відновлення української державності, та разом із сином Григором планувати кроки, спрямовані на звільнення вітчизни від московського ярма.

Портрет П.Орлика. А.Івахненко.2002р.

*Портрет
П.І.Прокоповича.Снопок О.
1967р.*

Петро Іванович Прокопович — український бджоляр, основоположник раціонального бджільництва. Зробив декілька видатних винаходів, які мали велике значення для розвитку світового бджільництва, зокрема, перший у світі розбірний рамковий вулик.

Народився в 1775 р. в селі Митченки поблизу Батурина в сім'ї священика козацького роду.

Навчався у Києво-Могилянській академії в 1786 -1794 рр. По закінченні навчання перебував на військовій службі.

Після відставки почав займатися бджільництвом. В 1814 році створив перший у світі розбірний рамковий вулик. В 1828 році П.Прокопович відкрив першу в Російській імперії та єдину тоді в Європі школу бджільництва. Спершу вона містилася в рідному селі пасічника — Митченках, а з 1830 року — на хуторі Пальчики, придбаному спеціально для цієї мети. Багато людей приїздило на пасіку до П.Прокоповича в Батурин, в 1843 році побував тут і Тарас Шевченко.

За заслуги був нагороджений орденом Святого Володимира 4 ступеню.

Батури́нський Мико́ло–Крупі́цький монастир один з найдревніших в нашому краї, заснований в XI столітті. В добу Гетьманщини він був однією із найшанованіших, найбагатших обителів Лівобережної України. Гетьмани, козацька старшина, запорозькі козаки, нешкодуючи коштів розбудовували монастир. Світоглядні функції в суспільстві виконувала релігія, яка формувала естетичні смаки, морально-етичні уподобання. В монастирях було продовжено літописання, переписувалися й перекладалися книги, не виключенням був і Батури́нський Мико́ло–Крупі́цький монастир. Важливу роль відігравали і настоятелі які очолювали монастирі. З ім'ям Батури́нського Мико́ло–Крупі́цького монастиря тісно переплетені життя і діяльність таких визначних діячів доби Гетьманщини, випускників Києво-Могилянської академії, як Феодісій Гугуревич, Дмитро Туптало, Гедеон Одорський, Іван Мігура, Володимир Сокальський.

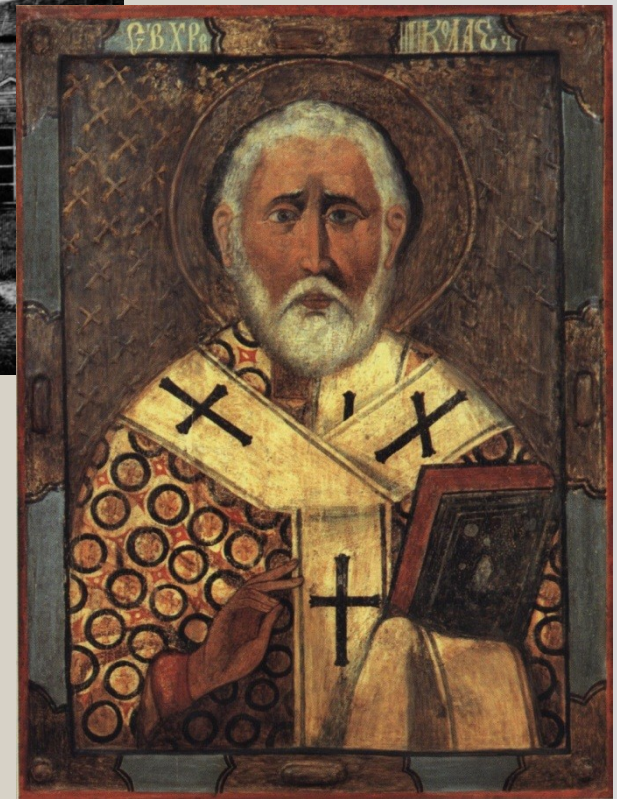

Загальний вигляд Батуринського Микола-Крупницького монастиря, фото кінця XIX ст.

Миколаївський храм

Феодосій Гугуревич - ігумен, ректор Київської академії (колегії). Ф. Гугуревич був п'ять років ігуменом Батуринського Микола-Крупицького монастиря. Після Мелетія Дзика, який помер 7 лютого 1682 р. був обраний ігуменом Київського Златоверхо-Михайлівського монастиря і 1 березня цього ж року виїхав з Батурина до Києва. З 1686 до 1689 р. він був ігуменом Києво-Братського монастиря і ректором колегії. Після ректорства Ф. Гугуревич був ще ігуменом Максаківського монастиря один рік; "а в бідах і скорботах, після максаківського ігуменства, страждав також цілий рік і 25 грудня 1690 р., - оповідає Дмитрій Ростовський у своєму діаріуші, - преставився в нашому (Батуринському) монастирі".

*Чудотворна ікона
Святого Миколая, XVII ст.*

Димитрій Ростовський (в миру Данило Савич Туптало) — український та російський церковний діяч, вчений, письменник і проповідник, богослов, митрополит Ростовський і Ярославський.

Народився в родині сотника Київського полку Сави Туптала. Навчався у Києво-Могилянській академії в 1662–1665 рр. Талановитий проповідник-інтелектуал сподобався Івану Самойловичу, який і запросив його в лютому 1679 р. до себе в гетьманську резиденцію. У Батурині, як зазначав Д. Туптало, він був "весьма милостиво принят". Тут він прожив до вересня 1681 р. У 1682-1683 рр., а потім і в 1686 -1692 роках очолював Батуринський Миколо-Крупницький монастир. І. Мазепа з пошаною ставився до його "послушанія писати житія святих" - Четыї Мінеї - і, ставши гетьманом, надавав усіляку підтримку реалізації цієї місіонерської ідеї.

Саме за проханням Дмитра Ростовського в 1691 році до монастиря з батуринської казенної палати було перенесено частину мощей Святої Варвари. Святитель записав легенду про чудо, в пам'ять про яке монастир отримав свою назву на напрестольному Євангелі, започаткував писати Синодик монастиря.

1701 року Петро I призначив Дмитра Туптала митрополитом Тобольська. У 1702 р. він призначається митрополитом Ростовським та Ярославльським, де Дмитро Туптало розвив широку адміністративну діяльність. В 1709 році помирає в Ростові, 1757 року був канонізований.

Портрет Святителя Димитрія Ростовського. Невідомий художник . XVIII ст.

Будинок настоятеля монастиря, фото початку ХХ ст.

Гедеон Одорський - архимандрит, проповідник та автор декількох панегіричних творів. 1701 року за пропозицією Івана Мазепи був призначений ректором Києво-Могилянської академії. Це був один із небагатьох випадків у історії Академії, коли керівником була обрана людина, що ніколи не навчалася і не працювала у закладі доти.

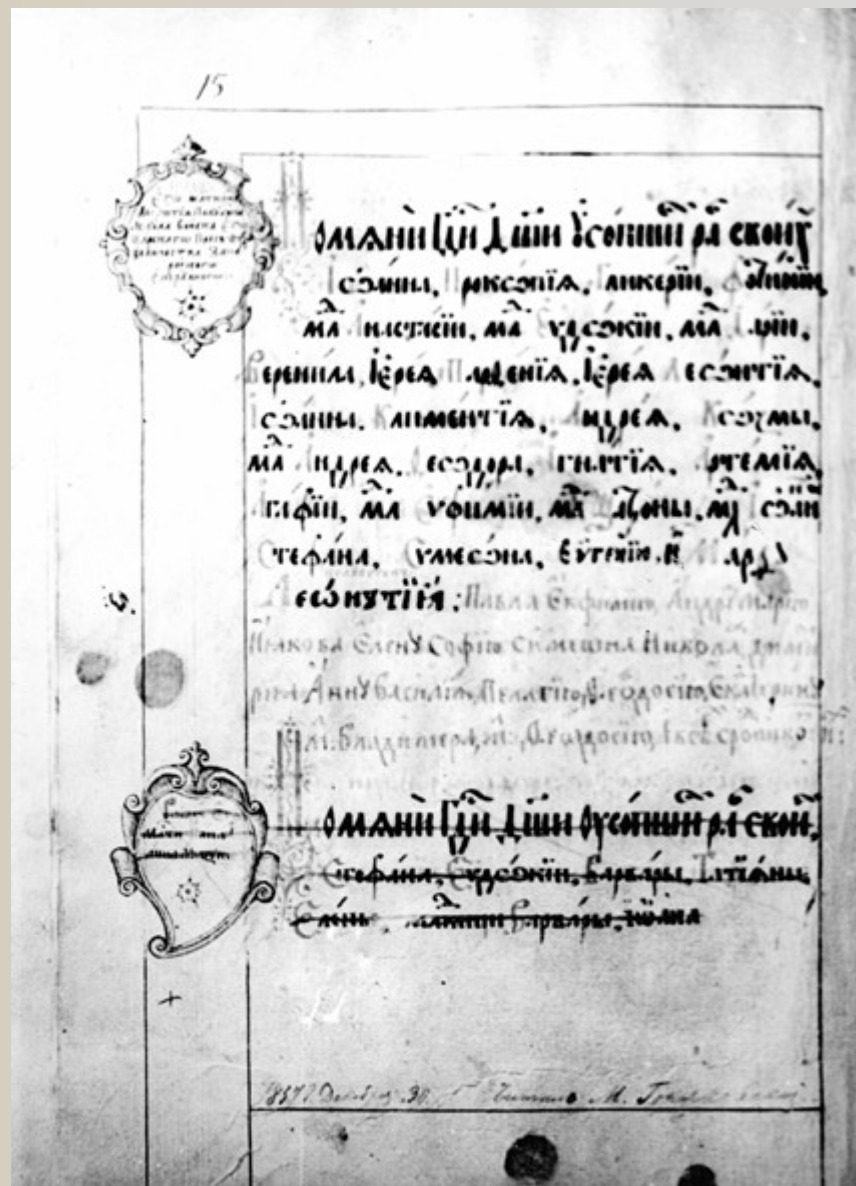
В 1704 році його було призначено архимандритом Батуринського Микола-Крупницького монастиря. В 1712 році його, як прихильника гетьмана І.Мазепи, було заарештовано і заслано до Соловецького монастиря. І на засланні він не полишає просвітницької діяльності - засновує Архенгельську слов'янсько-латинську школу, згодом семінарію, написав для учнів «Катехізис».

Іван Мігура (в чернецтві - Іларіон) - визначний український гравер кінця XVII ст. - початку XVIII ст. Навчався в Києво-Могилянській колегії. Був архідияконом Києво-Печерської Лаври, в 1709-1712 рр. ігуменом Батуринського Микола-Крупницького монастиря. І.Мігура створив панегіричні гравюри в стилі українського бароко з віршованими текстами і портретами історичних осіб, зокрема, гетьманів України П.Конашевича-Сагайдачного, І.Мазепи (1706р.), І. Скоропадського (1703р.), Д.Апостола, митрополита Стефана Яворського, козацьких старшин В.Кочубея, З. Корниловича (1705р.) та І.Ломиковського, портрети А.Войнаровського і митрополита В.Ясинського (1708р.) та інші.

Гравюра «Мазепа в оточенні добрих справ». Іван Мігура. 1706 р.

Володимир Сокальський (світське ім'я Василь), син священника з Миргородщини, останній архимандрит Запоріжжя (1774-1775рр.), згодом Батуринського Миколо-Крупницького монастиря і член Новгород-Сіверської духовної консисторії. Закінчив повний курс Києво-Могилянської академії. Вперше як начальник Січової церкви згадується в 1762 році, в 1774 році він став архимандритом В.Сокальський користувався повагою та моральним впливом серед січового товариства. Також під час воєнних походів 1768-1774 рр. він приймав безпосередню участь разом з козаками. Після зруйнування та пограбування Січі, з 28 листопада 1775р. його призначено настоятелем Батуринського Миколо-Крупницького монастиря. Володимир Сокальський прибув до монастиря в 1776 році. В.Сокальський 4 квітня 1790 року помирає був похований на території монастиря.

Сторінка з Синодика Батуринського Миколо-Крупницького монастиря з поминальним записом на рід гетьмана І.Мазепи

Будинок настоятеля монастиря, фото 2010р.